

V živnostech kupeckých nesmí býti pomocníci denně (za 24 hodin) zaměstnání více jak 12 hodin. Tato doba pracovní může se prodloužiti i o 2 hodiny denně, provádí-li se inventura, sklízí-li se trh, přesídí-li obchod, dále v době saisony, ale tu jen dvakráte do roka a jen po dobu 15 dnů, celkem pak smí se prodloužiti až na maximum 40 dnů v roce; vždy dlužno však dříve ohlásiti zamýšlené prodloužení doby pracovní živnostenskému úřadu.

4. Objem živnosti obchodní.

Zvláštní důležitosti jest § 38 osnovy; stanoví: »Majitel obchodní živnosti v užším slova smyslu smí zhotovovati nebo spracovávati výrobky živnostenské a prováděti na nich změny a opravy jen tehdy, ohlásil-li dotýčnou výrobní živnost ve smyslu platných předpisů, pokud jde tedy o živnost řemeslnou, ve smyslu příslušných ustanovení. Jest však oprávněn přijímati objednávky na živnostenské výrobky, jež prodávati smí dle živnostenského ohlášení a v tom způsobu, že objednané zboží dá zhotoviti oprávněným samostatným živnostníkům, kterýmž může k účelu tomu dáti potřebné látky a jiné pomůcky. S týmž obmezením oprávněn jest (majitel kupecké živ.) přijímati do práce přeměnu neb opravu výrobků, které sám dodal, a k tomu cíli i míru bráti. Dotčené tuto právo přísluší ohledně šatstva a obuvi toliko majitelům živností, které po ohlášení obmezeny jsou jen na tyto druhy zboží.

5. Jednatelé.

Hodináři, zlatníci a stříbrníci, dále klenotníci, jakož i cestující jejich jsou oprávněni míti s sebou na svých obchodních cestách netoliko vzorky, nýbrž i samo zboží na prodej, pokud dle povahy zboží není možným prodej dle vzorku, avšak zboží to prodati se musí zase obchodníku (který je dále prodává). Obchodní cestující a stálí obchodní jednatelé vydělávající tím, že pro více živnostníků objednávky vyhledávají, povinni jsou ohlásiti tuto samostatnou živnost svoji. Takovýmto jednatelům není dovoleno uzavírati jednatelské obchody s osobami, které nejsou obchodníky nebo živnostníky vůbec.

6. Pokud mohou dále vésti stávající živnost osoby třetí:

V d o v a po živnostníku — s nímž soudně rozvedena nebyla — může vésti dále po čas vdovství svého živnost koncessovanou nebo řemeslo na základě dekretu o koncessi nebo listu živnostenského znějícího na jméno zemřelého muže, a jest povinna jen učiniti o tom oznámení úřadu živnostenskému. Není-li vdovy, nebo nechce-li vdova tohoto práva užiti, může se provozovati živnost koncessovaná nebo řemeslo na účet nezletilých descendentů (potomků) nebožtíka živnostníka, dokud nejsou dospělými, a jen potřebí jest podati úřadu živnostenskému oznámení příslušné. Téhož oznámení třeba jest, má-li vésti nějakou živnost podstata jmění po dobu jednání konkursního nebo pozůstalostního.

7. Ostatně pojednává osnova zevrubně o přistoupení ke společenstvům, o zřizování podniků na společný účet, o pokladnách nemocenských, o svazcích živnostenských a o zvláštních případech trestních.

Řády. (Dekorace řádové).

Řády jsou zevně patrné odznaky v podobě hvězd, křížů nebo mincí, jež udílí hlava státu v uznání osobních vlastností a zásluh jednotlivcům na dobu jich života. S propůjčením je spojeno právo takový odznak nositi a si duplikáty a miniatury jeho na vlastní útraty poříditi.

I. Dějinný vývoj.

Vývoj řádů lze stopovati až do 14. století. Výraz »řád« byl nápodoběn řádům duchovním, poněvadž vyznamenání spočívalo původně v tom, že byl vyznamenáný přijat do korporace osob (nejmě šlechtických), jejíž členství, dle zvláštního odznaku patrné, sloužilo určitým účelům statutárním. Tyto účely byly často povahy čistě aristokratické, aniž by členství bylo bývalo vázáno slibem církevním. Později osobovali si zeměpánové výhradné právo takové řády zakládati a tím užšího spojení mezi šlechtou a dynastií docílití. Tak vznikly během času velké řády pro osoby vysoce postavené, později řády pro členy panujících rodin, konečně čestné řády, jejichž členství bylo udělováno z přízně a milosti obyčejně s vytknutím zásluhy. Z toho vzniklo udělování pouhých dekorací beze zvláštního pozadí neb s pozadím pouze formálně korporativním. Motiv osobní zásluhy o zeměpána a stát vynikal více a více, ježto zpravidla vyznamenávány byly osoby, jež vynikly loyaltitou ve válce, v občanské službě státní, později též vědeckou, humanitní a průmyslovou činností. Statoprávní rozvoj přinášel to s sebou, že právo řády zakládati, je statutárně upravovati a konečně i právo řády udělovati stalo se výhradným právem zeměpánovým.

II. Druhy řádů.

V Rakousku máme nyní 9 řádů (kromě 2 duchovních rytířských řádů), 7 záslužných křížů, jeden vojenský služební kříž, 2 čestné medaile, medailii pro vědu a umění a medailii Alžbětinu. Tyto jednotlivé řády nejsou však sobě co do stupňů a pořadu na roveň postaveny.

1. Rytířské řády vznikly shora líčeným vývojem historickým, jejich korporativní vlastnost vyznačuje se ještě dnes společným statutárním upravením. Většina z nich podržela svůj ráz co sdružení osob šlechtických do doby nejnovější, teprve r. 1884 zrušeno bylo právo na povýšení do stavu šlechtického s propůjčením určitých řádů spojené, a sice stalo se tak nejv. listem ze dne 18. července. Ve vnitřní organizaci lze rozeznávati tři stupně: velkokříže, komthury a rytíře. Velkokřížníci nosí odznak v podobě hvězdy na levé straně prsou, k čemuž náleží stuha připevňená na přič od pravé strany k levé, komthurové nosí kříž na užší stuze okolo krku, rytíři nosí kříž na menší stuze buď na prsou neb v knoflíkové dírce. Společné záležitosti obstarává řádová kapitola, vícečlenné to kollegium. Rytířské řády zaujímají vzhledem k výši a hodnotě vyznamenání tento pořad:

a) Řád zlatého rouna je nejstarším a nejvýznačnějším ze všech; byl založen Filipem Dobrým, vévodou Burgundským, v Brüggu r. 1429 na počest jeho sňatku s Isabelou Portugalskou. Odznak zlatého rouna sluší asi pokládati za symbolické označení jeho prvního obmysleného účelu, křížácké výpravy do Syrie, jež byla jaksi novou výpravou Argonautů. Právo propůjčecí připadlo r. 1477 Rakousku, ač Španělsko, kde dříve vládla větev Habsburské dynastie, právo propůjčecí si na dále podrželo. V Rakousku lze udělití řád tento jen členům nejvyšší šlechty (knížatům a hrabatům). Bezúhonnost rodokmene a katolické vyznání jsou dalšími podmínkami. Řád má toliko jedinou třídu, dekorace jeho záleží ve zlatém beránčím rounu, jež visí na zlatém uměle spracovaném řetězu, v této podobě nosí se však jen na úplném rouchu rytířském, které sestává z aksamitového pláště, jasně červeného, bíle podšitého a zlatem vyšívávaného. Obyčejná forma je červená stuha okolo krku, na které řád visí.

Heslo zní: »Pretium laborum non vite« a »j'ai l'empris.« Slavnost

řádová připadá na den svatého Ondřeje (t. j. na 30. listopad), obřady na den tří králů. Řád má kancelář, pokladníka, archiváře (greffier) a herolda.

b) Řád Marie Terezie je nejvyšší vojenské vyznamenání za zásluhy ve válce a zvláště udatné činy; založila jej r. 1757 císařovna Marie Terezie v den bitvy u Kolína. O řád lze zažádati a řádová kapitula zkoumá skutky uchazečovy a činí návrhy. K důstojenství, náboženství neb rodu se nepřihlíží. Udílí se velmi zřídka a čítá nyní jen asi 30 členů. Císař je velmistrem řádu, který má tři třídy: velkokříže, komandéry a rytíře. Dekorace je osmihranný bílý kříž, barva stuhy červená-bílá-červená. Nadpis zní: »Fortitudini.«

S řádem spojeny jsou doživotní pense od 400—1500 zl.; vdovy dostávají doživotně polovici. Všichni rytíři tohoto řádu jsou oprávněni ke dvoru a mohou činit nárok na povýšení do stavu svobodných pánů. Slavnost řádová připadá na 15. říjen t. j. na den jmenin zakladatelkyně.

c) Řád svatého Štěpána založen r. 1764 Marií Terezií na počest korunovace císaře Josefa II. za císaře německého, jakožto protějšek k řádu Marie Terezie za zásluhy civilní; velmistrem je král uherský. Řád má tři třídy: velkokříže, komtury a rytíře. Dekorace: bílý, červený, zelený, osmihranný kříž (zeleno-červenozlatý) zdobený apoštolským křížem dvojitým na počest patrona řádu, sv. Štěpána. Heslo: Publicum meritorum praemium. I tento řád je jen šlechticům přístupným. Slavnostní roucho sestává ze zeleného pláště sametového a červeného hávu. Velkokříže mají nárok na hodnost tajného rady, malokříže na baronství. Velkokřížníci nazývají se strýci císařovými. Řádová slavnost spadá na den 26. prosince (sv. Štěpána).

d) Řád Leopoldův založil císař František I. za příčinou svého sňatku s arcivévodkyní Ludvičkou na paměť Leopolda II. v roce 1808. Dle stanov udílí se řád, nehledě na stav a důstojenství, za zásluhy o blaho státu, vynikající učinnost aneb velké, obecně prospěšné podniky. Dle nařízení ze dne 13. března 1860 propůjčuje se řád tento též za zásluhy získané před nepřitelem a udílí se s válečnou dekorací (zlatý věnec vavřínový). Velmistrem je císař. Řád má tři třídy: velkokříže, komtury a rytíře. Dekorace: osmihranný červeně smaltovaný zlatý kříž se zlatou korunou. Stuha: běločervená, heslo: »Integritati et merito« a na rubu: »Opes regum, corda subditorum.« Dřívější statutární právo komturů na povýšení do stavu baronského a rytířů do stavu rytířského přestalo od r. 1884. Řádové roucho (červený sametový háv s bílým pláštěm) nosí se jen při slavnostních příležitostech. Řádová slavnost připadá na neděli po třech králích. Řád Leopoldův zaujímá mezi občanskými vyznamenáními první místo a uděluje se skoro výhradně za zásluhy o stát. Při státních úřednících a vojsku předpokládá se obyčejně V. třída hodnostní.

e) Řád železné koruny založil Napoleon I. po své korunovaci za krále italského (1805). Výraz »železná koruna« pochází od lombardské korunovací obroučky, kterou dle legendy r. 593 zhotoviti dala z hřebu z kříže Kristova královna Theodolinda pro svého manžela Agilolfa. Též následující langobardští králové, Karel Veliký a většina německých králů korunování byli touto obroučkovou korunou, která chována byla původně v Monze, r. 1859 přenesena do Vídně a po odstoupení Benátska Itálii (1866) byla této vydána. Řád pominul pádem Napoleonovým, až jej František I. r. 1816 znova zřídil. Dle stanov udílí se řád, nehledě k stavu a důstojenství, za zásluhy o mocnáře a stát. Od r. 1860 propůjčuje se

těž za zásluhy získané před nepřítelem. Velmistrem řádu je císař. Řád má tři třídy, jež se však nenazývají velkokříže, komtury a rytíři. Dekorace sestává ze železné koruny, nad kterou se nachází dvojité orle a nad tímto císařská koruna; válečná dekorace sestává z vavřínového věnce. Rytíři první třídy mají nárok na hodnost tajného rady; nároky na šlechtictví odpadly r. 1884. Stuha řádová je žlutá s modrým okrajem, slavnostní roucho je z modrého a bílého sametu. Řád železné koruny je z vyšších řádů rakouských nejrozšířenějším; k udělení jeho ve službě státní a válečné předpokládá se obyčejně VI. třída hodnostní.

f) Řád Františka Josefa založil císař František Josef I. roku 1850. Řád tento, s nímž není spojen nárok na povýšení do stavu šlechtického, udílí se bez rozdílu stavu a důstojenství. Členové mají přístup k dvorním slavnostem. Jsou čtyři třídy: velkokříže, komtuři s hvězdou, komandéři a rytíři. Velmistrem je císař. Dekorace: osmihranný kříž s dvojitém orlem mezi rameny, nad nímž vznáší se císařská koruna. Heslo: »Viribus unitis«; stuha řádová červená. K tomuto řádu patří od roku 1850 záslužný kříž, jenž byl zaveden na místo dřívější civilní záslužné medalie.

g) Řád Alžběty Terezie založila císařovna Alžběta Kristína r. 1760 na odměnu 30letých věrných služeb vojenských. R. 1771 byl řád tento Marií Terezií obnoven. S řádem spojena je pense 500—1000 zl. Rod, národnost a náboženství nerozhodují. Dekorace záleží z hvězdy s bílým štítem, zdobená písmenami E. C. a M. T., nad ní je pak císařská koruna. Řád nosí se na černé stuze v knoflíkové dírce. Místo řádové slavnosti čte se každoročně dne 19. listopadu v Augustinském chrámu ve Vídni slavná mše.

h) Řád hvězdového kříže založila císařovna Eleonora, vdova po Ferdinandu II. r. 1668 v upomínku na ztracený a zase nalezený kříž a sice výhradně pro ženské. Uchazečky prokažte šlechtický původ z otcovy i matčiny strany, osvědčenou pověst pravé duševní velikosti a naskrze bezúhonný život. Majitelky řádu mají název: »dámy hvězdového kříže«. Dekorace je osmihranný, modře smaltovaný medaillon s červeně smaltovaným křížem, mezi jehož rameny spočívá dvouhlavý orle. Stuha je černá. Heslo zní: »Salus et gloria«. Slavnost řádová připadá na 3. května a 14. září každého roku.

ch) Řád Alžbětin a medalie Alžbětina.

Řád tento byl založen v upomínku na J. V. císařovnu Alžbětu, rukou zločinnou dne 10. září 1898 zahynuvší, nejvyšším listem J. V. císaře Františka Josefa I. daným v Schönbrunnu dne 17. září 1898.

aa) Řád Alžbětin sestává ze tří stupňů: velkokříže, první třídy a druhé třídy. Právo propůjčení přísluší výhradně císaři a jeho oprávněným nástupcům ve vládě. Řádovým odznakem pro velkokříž a první třídu je zlatý smaltovaný, na dně ve dva oblouky a vrub vybíhající kříž. Kříž je červeně smaltován a propleten bílými smaltovanými žebry. Má zlatem vroubené, bíle smaltované střední pole, které na střední straně v bílém poli jeví svatozáří obklopený obraz sv. Alžběty Durynské, nad nímž vznáší se kříž, na zadní straně pak na větvi kvetoucích růží spočívá začáteční písmeno »E«, obé provedeno ve zlatě. Ze 4 křížových výřezů, současně vycházejíc ze středního štítu, vyrůstají ratolesti, které mají zeleně smaltované listy a ve smaltu provedené růže a dosahují až do výše křížového ramene. Nad kříž přičiněna jest zlatá závěska, na níž připevňuje se řá-

dová stužka. Velkokříže nesou řádový odznak na stužce 66 mm. široké, bílé, na obou stranách úzkými třešnově červenými proužky po délce protažené, visící od pravého ramene na levo; mimo to upevněna je na levé části prsou osmihranná stříbrná brilantová hvězda, v jejíž středu opakuje se obraz řádu. Při první třídě Alžbětina řádu nosí se řádový kříž na 28 mm. široké řádové stužce na levé straně prsou. Řádový odznak druhé třídy rovná se vzhledem i velikostí řádovému odznaku obou předcházejících stupňů. Jen že je kříž ze stříbra a že obě smaltované větve prvních dvou stupňů, jakož i vše, co tam ve zlatě je provedeno, je tuto ve stříbře. Pouze obraz sv. Alžběty a tuto obklopující svatozáře na přední straně středního štítu a na zadní straně téhož provedené znaky jsou i zde ve stříbře. Tento řádový odznak nosí se na stejné řádové stužce na levé straně prsou. Spojení řádového kříže se stužkou však děje se zde závěsním krožkem. Drahokamy ozdobené řádové odznaky smějí býti noseny pouze těmi, jimž v takové úpravě byly uděleny. Při dosažení vyššího stupně dlužno dřívější odznak řádový jakož i stanovy vrátiti řádové kanceláři. Totéž státi se má i po úmrtí člena řádu, pakli tento přísluší k c. a k. mocnářství nebo k cizímu státu, jenž také činí nároky na vrácení řádových odznaků po úmrtí majitele řádu. Každému nově jmenovanému členu řádu bude s listinou, týkající se jmenování, s řádovým odznakem a jedním výtiskem stanov doručen také úpis, jež dlužno vlastnoručně podepsati a zaslati zpět řádové kanceláři, a v němž zajišťuje se vrácení řádových odznaků a stanov řádové kanceláři pro případ povýšení v stupni jakož i pro případ úmrtí. Řádové odznaky, které byly uděleny s ozdobou drahokamů, se nevracejí.

bb) Medalie Alžbětina s řádem Alžbětiným spojená ražena je ze stříbra, je kulatá, má průměr 31 mm. a jeví na přední straně řádový kříž a na zadní straně na snítce kvetoucích růží spočívající písmeno »E«. Medalie nosí se stejným způsobem, jako druhá třída řádu Alžbětina. Tato medalie se v případě postoupení do některého ze stupňů řádu Alžbětina nevrací, nýbrž může býti nosena zároveň s dotyčným řádovým odznakem. Rovněž nevrací se medalie Alžbětina po smrti osoby, jíž byla udělena. Členové řádu Alžbětina rovněž jako oni, kteří jsou vyznamenáni řádu tomu přidruženou medailí Alžbětinou, mají se při slavnostních příležitostech vždy objeviti ozdobeni řádovým odznakem. Dámy velkokříže mohou při méně slavnostních příležitostech nositi hvězdu samotnou.

cc) Ustanovení společná: Jmenování ke všem řádovým stupňům a udílení medailí děje se, jde-li o příslušníky rakousko-uherské, diplomy vydanými císařem a spolupodepsanými řádovým kancléřem. Záležitosti řádu a medailí obstarává řádová kancelář. Řádovou kancelář řídí řádový kancléř, kterýmžto úřadem je pověřen současný ministr císařského domu a zahraničních záležitostí. Jemu jsou přiděleni řádový pokladník a kancelista, jež jmenuje císař k návrhu kancléře, ze stavu úředníků ministerstva císařského domu. Trestní ustanovení o ztrátě čestných odznaků řádových vztahují se i na tento řád a jeho medalie.

2. Duchovní řády rytířské:

a) Řád německých rytířů založil vévoda Bedřich Švábský (1190); v Rakousku byl zaveden Ferdinandem I. r. 1840, který jej též velkými statky nadal. Řád zahrnuje dvoje území: rakouské (Dolní a Horní Rakousy, Stýrsko, Korutany, Krajinu s 9 komendami) a tyrolské se

7 kommandami; mimo to jsou kommandy v Záhřebu, na Moravě a ve Slezsku. Řád dělí se v kapituláry, profesní a čestné rytíře, kněze a sestry; tyto pečují o nemocné a vychovávají mládež. Dekorace: Černý kříž se stříbrným okrajem na černé stuze, která se nosí dílem na prsou dílem okolo krku. V čele řádu stojí velmistr a německý mistr. R. 1865 vzal řád na sebe konati zdravotnickou službu ve válce a pro úkol tento zřídil ústav Mariánský (1871). Mariani smí nositi za roční poplatek 25 zl. na černé stuze dekoraci řádovému kříži podobnou, podporují však za to ve válce zdravotnické služby řádové. Podmínky propůjčení jsou: rakouské šlechtictví, katolické náboženství. Vystoupení je kdykoliv možné. Mariani podléhají velmistru a německému mistru. (Viz čl. Řád německých rytířů).

b) Řád Johannitů či Maltánů založen byl 1048 jakožto řád sv. Jana Jerusalemského. Po vydání ostrova Malty udržel se toliko v Římě a v Čechách. Má velké statky, sestává ze 3 komandérů (bailli), komturů, rytířů profesních, justičních a čestných, dám velkého kříže, chevaliers de grace, dám devočních a donatů (1. a 2. třídy); tyto jmenuje řád pro jich zásluhy o řád. Řádoví kněží žijí dílem v Praze v domě řádovém, dílem opatřují správu na statcích. V čele stojí velmistr. Dekorace záleží z bílého maltánského kříže, zdobeného korunou a trofejemi, jenž se nosí na černé stuze. dílem kolem krku dílem na prsou. Kněží mají kříž vyšíty v roucho. Účelem řádu je dobrovolná zdravotnická služba ve válce, od r. 1875 při dopravách železničních; mimo to vydržuje řád hospital v Jerusalemě a několik nemocnic. Slavnostní roucho sestává z červeného kabátu s epauletty, bílých kalhot, černého klobouku s bílým pérem.

3. Medalie a záslužné kříže. Sem náleží:

a) Záslužný kříž za občanské zásluhy založený císařem Františkem Josefem I. r. 1850; má čtyry třídy: zlatý a stříbrný a to zase buď s korunou neb bez koruny. Stuha je červená.

b) Záslužný kříž duchovní založený císařem Františkem I. roku 1801 pro polní kněze, kteří se ve válce vyznamenali. Jsou dvě třídy (zlatý a stříbrný). Stuha je červeno-bíle proužkována.

c) Záslužný kříž vojenský založený r. 1849 cis. Františkem Josefem I. za vojenské zásluhy důstojníků ve válce i míru. Kříž je stříbrný, válečná dekorace sestává z opleteného vavřínového věnce, stuha červeno-bílá.

d) Vojenská záslužná medalie založená r. 1873 za chvalné činy ve válce a vynikající služby v míru, jež doznaly nejvyššího uznání. Medalie je z bronzu a pozlacená, stuha za služby válečné červeno-bílá, za služby v míru červená. Jí byli poděleni všichni vojáci, kteří v roku 1848—1849 pod Radeckým bojovali.

e) Medalie za udatnost je zlatá, velká stříbrná a malá stříbrná, stuha je červeno-bílá. S ní spojen je denní přídavek obnášející dle důstojnosti 5 až 40 kr.

f) Služebný odznak vojenský, založen 1849 císařem Františkem Josefem I., má dvě třídy:

a) pro mužstvo 1. třídy za 24leté služby,

β) pro mužstvo druhé třídy za 12leté služby. Odznak pro důstojníky má 3 třídy (za služby 50, 40 a 25leté). Dekorace je kříž na černo-žluté stuze a sice dle třídy buď stříbrný nebo bronzový.

g) Pamětní medalie za rok 1864 byla udělena společně s králem Pruským za účastenství na válce dánské. Je kovovou, stuha bílo-černá.

h) Válečná medalie založena císařem Františkem Josefem I. o jeho 25letém jubileu pro ty, kdo v těchto 25 letech bojů se zúčastnili; je bronzová, stuha černo-žlutá.

ch) Za příčinou 50letého jubilea panování svého založil císař:

aa) vojenskou pamětní medailii dvojího druhu: bronzovou pro vojíny činné do 50 let a zlatou pro vojíny činné 50 let a déle. Rozhodnou jest doba služební v čase od 2. prosince 1848 do 2. prosince 1898;

bb) jubilejní medailii pro civilní státní zřízence pro všechny osoby bez rozdílu pohlaví, které v době od 2. prosince 1848 do 2. prosince 1898 v civilní státní službě neb v jiných veřejných službách byly neb jsou, pokud ještě dne 2. prosince 1898 činny jsou, neb pokud aspoň 10 let nepřetržitě činny byly;

cc) čestnou medailii za 40leté věrné nepřetržité služby (veřejné neb soukromé).

4. Čestný odznak za umění a vědu založen r. 1887 místo zároveň zrušené zlaté medalie za umění a vědu. Dekorace je medaillon s korunou, jménem císařovým a heslem: »*Literis et artibus.*« Dekorace nosí se na červené stuze okolo krku; udílí se velmi zřídka.

III. Ztráta řádů nastává za života vyznamenaného jen z trestu, když byl totiž vyznamenaný odsouzen pro zločin nebo přestupek ze ziskuchtivosti spáchaný. (§ 26 tr. z. a zák. ze dne 15. listopadu 1867 č. 131, § 6.) Tato okolnost nebudiž v rozsudku vyslovena (výn. min. spr. z 27. června 1857 č. 14125).

Tuzemské řády budtež soudy odevzdány řádové kanceláři; cizozemské zašle c. a k. ministerstvo zahraničních záležitostí příslušné cizí vládě, která, je-li vyznamenaný cizincem, učiní opatření dle řádových stanov (dv. d. z 4. srpna 1816 č. 1165 a z 6. října 1835 č. 86 sb. z. s.). Medalie civilní, čestné a pro udatnost, kovový vojenský kříž, starší odznak vojenských distinkcí, vojenský znak služební, pamětní mince a čestný znak tyrolských vlastibranců r. 1866 udělený, civilní kříž záslužný pozbývají se jen odsouzením k těžkému žaláři, nesmí však po dobu trestu býti noseny (dv. d. ze dne 20. června 1818 č. 140, zák. z 20. dubna 1827 č. 2274, z 29. července 1835 č. 63 sb. z. s., min. nař. z 1. května 1850 č. 185, § 6 nař. z 20. prosince 1850 č. 25 ř. z. z r. 1851, nař. z 13. listopadu 1854 č. 294 ř. z. a výn. min. spr. z 8. března 1868 č. 2358).

IV. Vrácení řádů.

Všecky řády budtež z pravidla po smrti vyznamenaného zase vráceny. Co se týče vrácení tuzemských řádů, obsahují o tom bližší předpisy řádové stanovy. § 90 zák. z 9. srpna 1854 č. 208 ř. z. ustanovuje: Řády, čestné kříže, medalie a podobné znaky distinkční budtež vráceny, ač nezůstanou-li dle stávajících zvláštních předpisů majetkem dědicův neb členů rodiny zemřelého aneb nebyly soukromým majetkem zůstavitelovým. Cizozemské řády budtež zaslány přímo ministerstvu zahraničních záležitostí a císařského domu, tuzemské buď přímo neb vídeňským místodržitelstvím řádové kanceláři. Jinaká tuzemská vyznamenaní zaslána budtež, jsou-li vojenského rázu, zemskému úřadu vojenskému, jinak místodržitelství té země korunní, kde vyznamenaný zemřel. O smrti tajných radů vyrozuměti dlužno ministerstvo zahraničních záležitostí a císařského domu.

Soudy zasílají tuzemské řády přímo řádové kanceláři ve Vídni. Při zasílání budiž řádové kanceláři současně oznámen den úmrtí majitele řádu

neb záslužného kříže a měl-li týž příjmení nebo jméno častěji přicházející aneb bylo-li by se z jiných důvodů obávati záměny osoby, pokud možná i datum dekretu vyznamenání udělujícího. Ustanovení dv. d. z 3. srpna 1827 č. 229686 sb. z. s., dle něhož dekorace, kterou si vyznamenaný sám dal zhotoviti, dědicům jeho zůstává, se tím nemění (vým. min. spr. z 23. května 1877 č. 5442, »Zeitsch. f. Verw.« str. 120). Které cizozemské řády sluší vrátiti, o tom jednájí četné předpisy zvláštní. Soudové byli poukázáni, by v případech smrti osoby ze stavu vojenského propuštěné, tuzemským neb cizozemským řádem neb vojenským čestným znakem vyznamenané, dále v případě odnětí řádu neb vojenského čestného znaku následkem trestního odsouzení ihned o tom učinili oznámení zemskému hlavnímu velitelství ať již jde o důstojníka neb člena mužstva a ať řád neb čestný odznak má se vrátiti čili nic. Náležela-li osoba z vojska propuštěná mužstvu a byla-li vyznamenána ruským řádem sv. Jiřího a sv. Anny páté třídy, budiž v případě smrti její neb odnětí řádu následkem trestního odsouzení zaslán řád současně s oznámením smrti neb trestního odsouzení hlavnímu velitelství (nař. min. spr. z 12. května 1859 č. 85 ř. z.). Italské řády (vyjmouc řád Anunciáty) a medalie se podobně jako řády a medalie francouzské, ruské neb východní po smrti vyznamenaného nevracejí (vým. min. vn. z 12. prosince 1868 č. 6367). Cizím příslušníkům ruskými řády vyznamenaným budtež, byli-li soudcovským rozsudkem zbaveni práva řády nositi, řádové odznaky a patenty odňaty a řádové kapitole v Petrohradě zaslány (vým. min. z 7. března 1869 č. 1072). Vým. min. vn. ze dne 13. ledna 1870 č. 170 sděluje, že po smrti vyznamenaného sluší vrátiti římské a řecké řády jen tehdá, když byly uděleny in natura, brasílské a portugalské řády (též perské a tuniské) se nikdy nevracejí, ze španělských řádů vracejí se jen odznaky řádu zlatého rouna, řádu Karla III. a stuhy i kříž šlechtického řádu dámského. Jak již podotknuto, nevracejí se francouzské, ruské a orientální řády (jen řád Medschidije) nikdy po smrti dekorovaného; ruské řády i s patenty vracejí se jen tehdá, když vyznamenaný byl výrokem soudcovským zbaven práva řády nositi. Úmrtí osoby ruským řádem vyznamenané budiž vždy oznámeno. Stanovy řádové a dekrety se povšechně nevracejí. Velká Britanie požaduje zpět jen obyčejné odznaky řádové. Prusko nepožaduje nikdy zpět řádů brilanty zdobených, podobné ustanovení platí pro Bavorsy (nař. dv. válečné rady z 22. listopadu 1816). (Viz podrobný výklad v Starrově »Rechtshilfe«, u Manze; dále u Vesque v. Püttlingen, Int. Privatrecht str. 332 a Kundm. des Land.-Präs. Salzburg ze dne 21. ledna 1870 č. 6 str. 7 z. z.). Nejv. rozh. ze dne 5. července 1874 a vým. min. z 10. července 1874 č. 2919 bylo nařízeno, že válečné dekorace záslužného kříže nevracejí se jako posud po smrti držitelů úřadu nejvyššího komořího, nýbrž zůstanou rodině neb dědicům zemřelého. Proto též oznámeno buď úředně od příslušných úřadů nejvyššímu dvornímu úřadu jen úmrtí dekorovaných bez vrácení křížů. Posavadní předpisy platí jen pro ztrátu těchto vyznamenání nálezy soudcovskými.

V. Není dovoleno, by rakouští státní příslušníci žádali cizí mocnáře o řády, a není rovněž dovoleno cizí řády bez nejvyššího svolení přijati a nositi (dek. dv. k. z 6. června 1824 č. 13830). K tomu vztahují se též dv. dek. z 8. listopadu 1810 sb. pol. z. sv. 35 str. 164, z 19. července 1810 sb. pol. z. sv. 46 str. 191, z 9. února 1819 sb. pol. z. sv. 47 str. 28, z 29. dubna 1822 sb. pol. z. sv. 50 str. 264). Nositi cizí řádový

stejnokroj je dovoleno v rakouských státech jen při slavnostech řádových (výn. pres. dv. kanc. z 9. října 1846 č. 33202, sb. z. stýrské provincie sv. 28 str. 174).

VI. Právo trestní.

Kdo nosí bez povolení tuzemské nebo cizozemské odznaky řádové nebo čestné dekorace, dopouští se přestupku, který se třešce pokutou peněžitou od 10 do 100 zl. (§ 334 tr. z.).

VII. Taxy.

Za udělení rakouských řádů rytířských zapraviti sluší taxy ustanovené v řádových stanovách a v souvislých s nimi předpisech. (§ 155 taxovního zák.) (viz čl. Taxy).

Řády duchovní viz Řehole.

Řády hasičské viz Policie požární.

Řády jízdní železniční viz Dráhy, F.

Řády obecní viz Obce (politické).

Řády pracovní viz Dělníci.

Řády stavební.

I. Část všeobecná.

Jsou to většinou důvody zdravotní, bezpečnostní a hospodářské, v městech pak předních i důvody okrašlovací (jmenovitě soudobé hnutí pro zachování starobylého rázu měst), které vybízejí živly zákonodárné k přesnému spořádání záležitostí staveb vůbec a staveb obytných zvlášť. Dotčená úprava stavebních záležitostí spadá té doby v kompetenci sněmů zemských a výrazem jejím jsou t. zv. řády stavební. Většina stavebních řádů vyšlých z prvních dob činnosti sněmů zemských pozbyla platnosti a nahrazena řády novými, které všímají si u vyšší míře potřeb zdravotnictví, volné komunikace a jmenovitě pokroků techniky stavební. Toho času platí: v král. českém stav. řád ze dne 8. ledna 1889 č. 5 z. z., na Moravě stav. ř. ze dne 16. června 1894 č. 64 z. z., ve Slezsku stav. řád ze dne 23. března 1867 č. 16 z. z., v Haliči stavební řád ze dne 28. dubna 1882 č. 77 z. z. (pro celou řadu měst) a stav. řád ze dne 4. dubna 1889 č. 31. z. z. vydaný pro větší obce, v Korutanech stav. ř. ze dne 13. března 1866 č. 12 z. z., ve Vorarlberku stav. ř. ze dne 20. března 1866 č. 19 z. z., v Istrii stav. ř. ze dne 18. března 1874 č. 6 z. z., v Krajině stav. ř. ze dne 25. října 1875 č. 26 z. z., v Horních Rakousích stav. řád ze dne 13. března 1875 č. 15 z. z., v Solnohradech stav. ř. ze dne 7. července 1879 č. 15 z. z., v Dolních Rakousích stav. ř. ze dne 17. ledna 1883 č. 36 z. z., v Dalmacii stav. řád ze dne 15. února 1886 č. 11 z. z. Vedle toho mají zvláštní stavební řády jednotlivá města a to: Vídeň (z. ze dne 17. ledna 1883 č. 35 z. z.), Praha s předměstími (z. ze dne 10. dubna 1886 č. 40 z. z.), který rozšířen byl i na Plzeň zákonem ze dne 22. února 1887 č. 16 z. z. a na Budějovice zákonem ze dne 26. prosince 1887 č. 71 z. z.), Brno, Olomouc, Jihlava a Znojmo (z. ze dne 16. června 1894 č. 63 z. z.), Terst (z. ze dne 24. září 1884 č. 35 z. z.), Lvov (z. ze dne 21. dubna 1885 č. 31 z. z.), Krakov (z. ze dne 18. července 1883 č. 63 z. z.), Štýrský Hradec (z. ze dne 7. září 1881 č. 20 z. z.), Solnohrad (z. ze dne 2. dubna 1886 č. 27 z. z.), Linec a Wels a Uferfahr (z. ze dne 1. srpna 1887 č. 22 z. z.), Černovice (z. ze dne 7. prosince 1869 č. 1 z. z.), Gorice (z. z r. 1886 č. 6